

BILI SMO PRIJATELJI

Bili smo prijatelji,
 čak i više.
 A sada?
 Sad smo znanci.
 Izbrisano je moje ime
 u tvom pogledu
 bez riječi.
 Dok nijemo
 promičeš ulicom,
 mašem ti rukom,
 riječ zastaje u grlu.
 Nestaješ iza ugla mrtvila,
 bježiš od mirisa
 lipa....
 Bili smo prijatelji,
 čak i više.
 Ostali smo
 samo znanci.

Würzburg, 24.7.70.

Alojz Jambrih

TAM NA STEZE...

Tam na steze,
 na steze po štere sem
 v svjet prešela...
 tam gde sem ostavila
 zavičajni cvjet,
 tam bom so radost
 nazaj donesela!
 Tam gde starica stoji
 i dane od rastanka broji,
 tam gde otec sljiku daljine gleda,
 tam na steze po štere sem
 v svjet prešela,
 tam, tam moje detinstve spi;
 tam bom so radost
 nazaj donesela!

1968

Alojz Jambrih

GORIJET ČEŠ ČEŽNJOM

Nači će se netko
i izbrisati moje
ime u
tvojem postajanju.
Gorijet ćeš čežnjom
na izvoru
sanja,
hraniti dušu i
pojiti srce mirisom
riječi.
Ljuta na neke stvari,
ostat ćeš plamena
u sebi.
Zaborav - meta srcu
bit će ljubav
nikad probudjena.

1970.

Alojz Jembrih

RIJEČI ŠUTNJE KAZUJU

NEVIDLJIVA HTIJENJA

U mene se uvlači nemir,
tvoja odsutnost postojanja
postaje
britka u mom srcu.
U mene se uvlači tvoja misao,
riječi šutnje
kazuju nevidljiva htijenja.
U mene se uvlačiš ti
sama,
odjednom si počela postojati.
U mene se drugi uvlače,
žele ugušiti mene i
tvoje postojanje.

1969.

Alojz Jembrih

==**==**==**==**==**==**==**==**==**==

T I

U mojim si očima
lijepa,
sve ljepša
u koraku mojih dana,
u snu si mojem
toplina naručja.

Beč, siječnja, 71.

Alojz Jembrih.

==**==**==**==**==**==**==**==**==**==

BUDI HRABRA

Između nas udaljenih
riječi utjehē.
Njih ti šaljem, prijateljice.
Budi hrabra, sunce Domovine
s tobom je, uvijek te grije.

1970.

Alojz Jembrih

V TENOČI ...

V tenoči sem čul
šeptanje rojenog kraja,
i sega kaj vu njem živi,
sega kaj moku i bol terpi.

Čul sem tihi spomenek trav,
šume su v glibokem snu spale,
dihanje njiv z menom je dihale
mamine oči v snu su me zvale.

Ake se človek sega odreče,
če i v boljem življenju ljež diše,
sejene znoj starcov v duše ga peče
a življenje v sercu spomen riše.

1969.

Alojz Jambrih

V R A T A R I C A N E B E S K A

Drama u 4 čini

3. ČIN

(VRIME: opet oko tri ljeta kasnije. MJESTO: gradjanska soba u jednom predgrađu Beča. U njoj se očituje prilično uboštvo.)

1. PRIZOR: osobe: Dolores i Stanislav. Pjesnik Stanislav svira na gitari. Pokusi jednoč ovu, onda onu melodiju. Konačno zasvira pjesmu o ljubavi i sanjarenju:

Kad vidiš, da draga drugoga ljubi, Kad zaman udaraš po tambura pjesme
I znaš: svanut neće ispunjenja dan, Reci od pjesme sladji je san.
Reci od ljubavi sladji je san, Nij li noć lipša, nego li dan?
Na nevjernu rožicu srca ne gubi. U noći andjeli pjevaju pjesme.

Ne pleši po svita oholi trgi!
Lud je, ki svitu tanca za groš.
Od zabave, plesa draži je dom,
Gdje s muzom sanjariš o rajski vrti.

(Ukoliko ova pjesma ne bi bila oglazbena, more se uz udaranje akordov recitirati, ili se more pjevati ka druga pjesma o ljubavi i boli.)

DOLORES (dojde u sobu, da prah briše i spravlja sobu, pri tom se razgovara sa Stanislavom:): Stanko, jur opet sviraš te tvoje tugaljive pjesme o ljubavi? Zakasnit ćeš se od svoje službe!

STANISLAV: Danas ne tribam biti tako zaran u kancelariji grofa Salma.

DOLORES: Kako to?

STANISLAV: Hm, kako? Grof zna, da pjesnik triba i slobodnoga vrimenta.

DOLORES: Za pjesništvo te sigurno ne plaća.

STANISLAV: Zač ne? Je kraljevskih i kneževskih dvorov, ki izvrsno plaćaju pjesnike.

DOLORES: To more biti, ali grof Salm sigurno ne sliši med ove. On je u prvom redu vojskovođa.

STANISLAV: Vidiš uprav zbog toga mi se gadi i odura ta služba. U toj vojničkoj atmosferi nije ni žbrilice poezije.

DOLORES: Hja, ali uprav od te male plaće, ku dostaješ kao pisac u kancelariji, a ne kao pjesnik, životarimo još kako-tako.

STANISLAV: Oj ti skrbna Marta! Tebi opet ide samo za pineze.

DOLORES (gorko se nasmije): Skrbna Marta? Kad sam išla u svit, nisam imala ni pojma od zadać skrbne Marte. Sanjarila sam o ljubavi, o srići, o bogatstvu i lipoti svita...

STANISLAV: Da, da! Sanjari, draga moja, sanjari! Kao sanjarku sam te upoznao, kao sanjarku te i ljubim...

DOLORES (rastriznjeno): Samo da se od sanj ne da živiti. Danas će sigurno opet poslat stari bankir Pinkas koga činovnika po stanarinu. Jur smo ju četvrt ljeta dužni. Da nek ne pošalje opet svoga sina Sameka.

STANISLAV: Vjerojatno će on sam dojt, ar se kani s manom pominat.

DOLORES (iznenadjeno): Ča bi se imao s tobom pominat, mimo stanarine?

STANISLAV: Oh, to je naš posao. Razgovarajmo se o čem drugim. (Pokusi objamiti Dolorozu.) Kako dugo smo sada jur skupa?

DOLORES (porine ga kraj): Jur treto ljetu u ovom uboštvu.

STANISLAV (zanosno): Gdje vlada ljubav, more se podnositi i najveće uboštvo. (Ljubomorno:) Ali ti još uvijek ljubiš pokojnoga grofa Rudolfa.

DOLORES: Grofa Rudolfa? On mi već ni u peti nije!

STANISLAV: A zač ti se pak još uvijek sanja o njem? I prošlu noć si zdihavalala i ponavljala njegovo ime! DOLORES: To je nemoguće!

STANISLAV: Ti duboko na nutri još uvijek njega ljubiš, hoćeš ili ne. A kako je zahadjao s tobom? Zapeljao te je, da pobigneš iz kloštra.

DOLORES: Kad ne bih bila pobignula, ne bih ti bila sada na vratu!

STANISLAV: Misliš, da si mi teška na vratu?

DOLORES: To sigurno znam. Ti na nutri žališ, da si zbog mene zgubio svoju slobodu, da već ne moreš putovati od grada do grada kao putujući prosjak... STANISLAV: Putujući pjesnik! DOLORES: U čem leži razlika?

STANISLAV (uvrijedjen): Vidim, da ti još uvijek ne cijeniš časno zvanje trubadurov. DOLORES: Ah, trubaduri! To je daleka prošlost. To je zdanovo zaboravljena sanja. Ti si jedini na svitu, ki još vjeruje u trubadure.

STANISLAV: Ja sam izabrao to časno zvanje, tu slavnu službu. Ali sad sam se dao prikovati k pisaćemu stolu. A zač? Zbog tebe! Kad te ljubim!

DOLORES: Čemu si se brinuo za me?

STANISLAV: Kamo bi bila išla, ako te ja ne zamem sa sobom? I ja sam se rado skrbio za te, ar te ljubim. Ljubio sam te od prvoga hipca, kad sam te zaobličio, i ljubim te do danas...

DOLORES (nestrpljivo se kraj obrne, da dalje spravlja sobu): Ah, poj! S tvojom ljubavom mi ideš na živce!

STANISLAV (uvrijedjen počne opet svirati na gitari): Moja ljubav ti dakle ide na živce? (zasvira):

Ako je tako za tebe bolje,
Da mene ne bi bilo na svitu,
Postat ću propuh tihoga vjetra,
Ki bi stalno kroz dane i noći
Grlio tvoju milenu kosu.

Ako je tako za tebe bolje,
Da mene ne bi bilo na svitu,
Zaboravi me, kao da duša tvoja
Nikada nije dirnula moje,
Ali u srcu mom bit ćeš i onda.

Ako je tako za tebe bolje,
Da mene ne bi bilo na svitu,
Htio bih nebeski andjeo biti,
Ki tebe tajnom zaštitom prati
Nevidljivo na svi tvoji puti.

Ako je tako za tebe bolje,
Da mene ne bi bilo na svitu
Grli druge! Ne sjećaj se mené!
Ipak te tako kao ja nikad
Nitko, oj nitko ljubiti neće!

Ako je tako za tebe bolje,
Da mene ne bi bilo na svitu,
Smim li se sasvim pretvorit u pjesme,
Ke bi ti nosile slatki san noći
Bez svake tuge, bez svake boli!

DOLORES (ganuta): Prestani Stanko! Ne načinjaj mi još težim život!

STANISLAV (još uvijek razočaran): Ah, ča tebi znači moja ljubav? Da, na početku se je tako činilo, da se kraj obraćaš od pijanoga grofa, ki ti je obećao hištvo, a onda ti je nevjeran postao. Pak te je stavio pri kockanju i kad te je zaigrao, pehnuo te je meni u krilo. A ti ga još uvijek ljubiš? Ti još uvijek o njem sanjariš? Meni predbacuješ, da sam sanjar. A gdo je veći sanjar od tebe? Gdo već živi u sanja neg ti?

DOLORES (zamišljena): Pravo imaš, Stanko. Ja živim u sanja. Ja sam očekivala od života, od svita toliko svega i još uvijek ne morem vjerovati, da moram ostati razočarana.

STANISLAV: Ali nisi početkom i mene ljubila? Odurila si pijanoga grofa, ki je tako mrazno zahadjao s tobom, ki si je zaslužio smrt.

DOLORES: Da, onoga pijanoga i nevjernoga grofa Rudolfa sam odurila.

STANISLAV: A sad ti se opet sanja za njega

DOLORES (zanosom): Oh ne, ne za onoga pijanoga, grubnoga, nevjernoga grofa! Nego za onoga krasnoga viteza, ki je došao po me i oslobodio me iz zatvora. Za onoga viteza, ki mi je obećao, da će mi pod noge po-

ložiti svu krasotu ovoga svita. O onom mi se sanja, ki je u strastvenoj ljubavi zaokupio moje srce i ono je još uvijek začarano i ulovljeno u onoj prvoj i jedinoj ljubavi.

STANISLAV: (gorko): A sad te ljubavi je dite, ko je pravi teret, ko s dvimi ljeti još ne zna ni hoditi, ni govoriti...

DOLORES (zavrisne od nagle boli): Stanko šuti! Ti mi prebadaš srce! Kako moreš očekivati od mene ljubav, kad mrziš mojega sina?

STANISLAV: Ja ne mrzim tvojega sina. Ja ga ljubim kao da je on moje vlastito dite. Ja bih sve učinio za njega. Ali otkad je on na svitu, ohladila se je u tvojem srcu još i ona mala ljubav, ku si imala k meni.

DOLORES: Bože dragi! Ne moreš razumjeti boli jedne nesrićne majke?

STANISLAV: Uopće, kađe je sada naš Rudi?

DOLORES: Baba Berta ga je otprimila k sebi.

STANISLAV: Nimam rado, da ta stara viška toliko vuče i vabi k sebi naše dite.

DOLORES: Daj mira Berti! Ja joj nikad neću zabiti, kako mi je pomogla pri porodu.

STANISLAV: Gdo zna, nij li ona kriva, da se dite ne razvija normalno.

DOLORES: Ja se još uvijek ufam, da će se moj mali Rudi razvijati normalno. Ali zač imaš toliko sumnje protiv te žene? Ona je jedina na svitu, ka se mari za me i ka mi pomaže.

STANISLAV: Nima dobroga glasa. Sidila je i u tamnici. Zatim su joj prepovidali, da djela kao primalja. Zač od toga nikad ne govoriš, zbog čega je bila u zatvoru?

DOLORES: Moraš razumjeti, da od tako čega nitko ne govori rado.

STANISLAV: Držu ju za višku, za vračaricu, ka različnimi biljkami vraći i otruje. Da nek ne otruje našega Rudija!

DOLORES: Rudija će otrovati? Na kom jače visi neg na bar kom človiiku na svitu? Ljubi ga kao da mu je vlastite majka.

2. PRIZOR (DOLORES, STANISLAV I PINKAS. Od ulice dojde mutar bankir Pinkas. On se je pred 25 ljeti iz Lemberga preko Krakave doselio u Beč i ovde lipo opernatio kao bankir različnih plemićkih obitelji. Sada je jur prignut starac dugom bijelom brađom, ali još uvijek jako poduzetan. Namjerava filijalu postaviti u Parizu i tamo poslati svoga sina Sameka. Pri razgovoru trzanjem glave uvadi, ako ga nešto uzrujava.)

PINKAS (pretirano ponizno se klanja: Lipo dobro jutro, krasna gospa Dolores! Dobro jutro, dragi moj domorodac Dobročinski Stanislave!

DOLORES: Ah, gospodine Pinkas, Vi ste sigurno došli po stanarinu.

PINKAS: Oh, gdo će govoriti o toj malenkosti. Ja se imam nešto važnoga pominati s gospođinom Stanislavom.

STANISLAV (ponudi Pinkasu stolac): Da, draga Dolores, mi se moramo nešto pominati med četirimi očima. Ti se i tako pripravljáš na trg, a i za malim Rudijom bi se morala ogledati.

DOLORES: Pravo imaš. Idem, ako sam vam na putu.

PINKAS (naglo se skoči i klanja): Ali kako bi nam bili na putu, lipo dražesna gospa. Ja sam srićan, kad Vas smim viditi.

DOLORES: Prištedite si komplimente! A na komplimente Vašega sina sam još manje znatiželjna.

PINKAS: Ali moj sin Samek Vas visoko poštuje i obožava

DOLORES (uzme veću tašku): To obožavanje neka si čuva za druge! Zato će mi bit drago, ako se uredite i za stanarinu. ne željim, da Samek posebno dojde po nju.

STANISLAV: Budi mirna, Dolores, sve ćemo uredit.

PINKAS: A Sameka se ne tribate bojat. On će još ov tajedan otputovati na dugo vrime u Pariz, da onde preuzme peljanje filijale naše firme. Smim mu predati Vaše pozdrave?

DOLORES (putem van na ulicu): Ne marim, izručite mu moje pozdrave. On je sigurno uljudan i ljubezan mlad človek. Samo te krive misli se mora osloboditi, da se za novce sve da kupiti, još i ljubav jedne žene.

PINKAS: Nekate mu se čadit! On je odrasao u našoj firmi. A mi držimo, da ne samo svaka stvar, nego i svaki človek ima svoju cijenu.

DOLORES: Pfuj! Ne sramujete se za ovakovo mišljenje?

PINKAS: Zač bih se sramovao? Ja od ovoga mišljenja živim i kot vidi-te, dobro živim (pokaže na ruka brojne krišće zlatne prstane, pri tom se duboko pokloni, dok Dolores projde na ulicu, a Stanko za njom zaklo-pi ulična vrata.)

3. PRIZOR (STANISLAV I PINKAS).

STANISLAV (zatim, kad se opet posadu k stolu): Čiješ, Pinkas, nikako mi se ne svidja, da se Samek toliko osmiće oko moje žene.

PINKAS: Je Dolores zaista tvoja žena? Je vridna toga, da zbog nje zgubljaš svoju slobodu? Ovakovu lipoticu bez imena i bez imanja držu si plemići obično samo za neki čas, a ne za cijeli život.

STANISLAV (odlučno): Pinkas, to je moj posao, u toga se neka nigdo ne misa.

PINKAS: Oprosti, Stanislave, da sam iskreno rekao svoju misao.

STANISLAV: Kako se ti usudjuješ meni savjete dilit u moji privatni posli?

PINKAS: Oprosti mi! Ali znaš, u kakovom odnosu sam ja bio prema tvo-jemu ocu. Bio sam mu najbolji prijatelj. Posudio sam mu novca, kad je tri-^{bao.}

STANISLAV: Da, a onda si prosio takove činže, da je moj otac morao prodati svoje imanje.

PINKAS: Stanislave, nisam bio ja tomu kriv. To su bili teški časi u Krakavi. A tvoj otac, oprosti mi rič, imao je laku ruku kod novca.

STANISLAV: Ne zbrajaj mi prošlosti! Skrbi se, da Samek mir da, mojoj

PINKAS: Prosim, to ti morem garantirati. Rekao sam jur: moj sin pu-tuje još ov tajedan u Pariz, da onde preuzme filijalu naše firme.

STANISLAV: Čemu ta filijala u Parizu?

PINKAS: Hm, to ćeš ti teško razumiti. Ali Beč u gospodarski posli da-as već nije ono, ča je bio negda. Turak je jako blizu. A otkad Španjolci iz Amerike primu toliko zlata i srebra, koncentrira se financijalni ži-tak još jače na zapadnu Evropu.

STANISLAV: Ti samo u financijalni kategorija misliš. Tebi je ondje domovina, kade ti je mošnja.

PINKAS: Da kade bi mi bila domovina? Znamda u Lembergu, kade me je kot 9. dite rodila mati i kade smo svi skupa u gladu i nevolji živili? Ili u Krakavi, kade su me hotili plemići ubit? Ja ti velim: pinez je ona moć na svitu, oko ke se sve kreće. Već sam rekao: svaka stvar i svaki človek ima svoju cijenu. A ovako i ti, dragi Stanislave; zato krenimo na naš posao. Jesi li nabavio otajne dokumente iz arhiva vojskovođe Salma?

STANISLAV: Znaš, u kako pogibeljan posao si me zapleo? Ide mi za glavu, ako grof dozna, da sam k sebi zeo ove dokumente. (Ide k stolu i iz ladice, ku prije otvori ključem, izvadi dva deblje omote.)

PINKAS: Odnest ćeš mu je opet najzad. Nitko ne treba znati, da si od njih načinio kopije. Jesu li i kopije jur gotove?

STANISLAV: Da. Ovo su originali (preda jedan omot), a ovo su kopije.

PINKAS: Daj, da je brzo prisposdobimo, jesu li dokumenti točno otpisani.

STANISLAV: Pinkas, ti si nesrića naše obitelji. Mojega oca si zapeljao u gospodarsku propast, a mene peljaš u tamaicu ili još i na višala.

PINKAS (dalje proučava dokumente): Ne misli na višala! Misli na pineze!

STANISLAV: Čemu tribaš ove dokumente?

PINKAS: Toga ti ne razumiš. Ne znaš si predstaviti, ča su vridni ovi

dokumenti u kraljevskom dvoru u Parizu. Oni ću značiti temeljni kapital za našu filijalu. (Vani je čuti korake. Negdo tuca na vrati.)

STA ISLAV: Pst! Negdo ide. Shranimo brzo dokumente.

PI KAS (tiho): Na, ovo su originalni dokumenti, a kopije ću ja brzo shraniti u otajni žep svojega kaftana.

STA ISLAV: I ja ću dokumente k sebi zeti pak je odmah nosim najzad u kancelariju grofa Salma.

PI KAS (preda još jedan veći omot): Ovo ti je obećana svota. A i starijina ti je otpušćana. (Na vrati se ponavlja sve oštrije tucanje.)

4. PRIZOR (STA ISLAV, PINKAS I BERTA)

BERTA: Oprostite, da Vas bludim. Gospodja Dolores nije ovdje?

STA ISLAV: Ne. Išla je k tebi. Ča nije bila kod tebe?

BERTA: Ne. Morale smo se minuti.

STA ISLAV: Ili je išla prije na trg. Ča je s malim Rudijom? Zač ga nisi doprimila? Kako si ga mogla ostaviti samoga?

BERTA: Rudi dobro spava. Izvršno reagira na vračtvo.

STA ISLAV: Na kakovo vračtvo? BERTA: Ča Vam gospa Dolores ništa nije rekla? STANISLAV: Ne! Ja sam najoštrije prepovidao svako vračarenje.

BERTA: Gospodine Dobročinski, to nije vračarenje ili čaranje, to je isprobano vračtvo. Mi ne smimo ostaviti maloga siročaka u njegovom položaju! Mi mu moramo razvezati jezik i postaviti ga na noge. Premislite si, jur je prik dvih ljet, a još uvijek ne hodi, niti ne govori.

STANISLAV: Ipak Rudi nije zato na svitu, da ti svoje viškarije i čarolije isprobaš na njem.

PI KAS (stupi najper iz pozadine): Hm, ako je jur za vračtvo govor, ne bi mogla za me, bolje rečeno za mojega sina napraviti jedan lijek. Bit ćeš dobro plaćana.

BERTA: Oh, vrlo rado, gospodine bankir. Čim Vam morem poslužiti?

PI KAS: Poznaš mojega sina. BERTA: Gospodina Sameka, kako ga ne bih poznala? PINKAS: Znat ćeš i to, da je moj sin lud za ženskami.

BERTA: He-he-he, kako ne bih znala toga.

STANISLAV: Ne lepuri se, stara viška!

PINKAS: Samek se mora sada u Parizu čisto koncentrirati na svoje bankirske zadaće. On se mora čuvati žen ne samo zbog pogibeljnoga francuskoga betega, nego u prvom redu zato, da sve svoje snage posveti našoj novoj filijali.

BERTA: A ča bih mogla ja pridonesti k tomu?

PI KAS: Nimaš li kakovoga vračtva, ko mužu odnamlje zanimanje za žene?

BERTA: Oh, sigurno poznam još i već vrsti takovih vračtvov.

PINKAS: Za me priskrbi najbolje. Kad ćeš mi je moć donesti?

BERTA: Ako hoćete, još danas, gospodine bankir.

PINKAS: Dobro je, donesi je k meni. Znaš i tako, kade stanujem. (Pinkas projde.)

5. PRIZOR (STANISLAV I BERTA)

STANISLAV: Još jednoć ti velim, Berta, prepovidaš ti, da ditetu dajesh kakovo vračtvo, ako ne kaniš dospiti pred suca kao čarobnjača ili viška.

BERTA (prestrašeno): Nek toga ne, gospodine Dobročinski, prosim Vas! Ja ću sveto obećati, da već toga neću činiti, makar me gospa Dolores na koljeni prosi za to. Samo pred suca ne!

STANISLAV: Čuješ li baba Berta, zač se ti tako bojiš suca? Uopće reci mi: ti si po zvanju baba ili primalja. I mojoj ženi si izvršno pomagala pri porodu. Zač ne djelaš stalno kao primalja. Je to zato, kad ti je prepovidano?

BERTA (obisi glavu i po dužoj šutnji): Da, gospodine. Ali to se nije stalo po mojoj krivici.

STANISLAV: Da, to je jur obično tako, da se svaki za nekrivoga drži, ki je optužen.

BERTA: Nisam rekla, da sam bila čisto nekriva, ali nije bila u prvom redu moja krivica.

STANISLAV: Zbog čega si dospila pred suca?

BERTA: To je duga hištorija.

STA ISLAV: Ja ju ipak kanim znati. Drugačije moram mojoj ženi prepo-vidati, da ti povjeri i u ruke da našega sina.

BERTA: Dobro je. Sad morem jur govoriti, kad je jur ~~zdatno~~ umrla ona visoka plemenita gospa, zbog ke sam dospila u težak položaj.

STA ISLAV: Ča je to bilo za posao?

BERTA: Jedan visoki plemić je dugo bio projden u boju i u različni poslanstva. Prik trih ljet dugo. U tom vrjemeu postala je njegova žena noseća. STANISLAV: Od koga? BERTA: Toga ne znam. Govorilo se je ovo i ono. Neki su još i to šušljali: od samoga cesara Karla. Vjerojatnije će biti, da je dite bilo od jednoga snažnoga i lipoga mladoga pjesnika.

STANISLAV: A ča si ti imala s tim posla?

BERTA: Prema meni je imala ta lipa plemenita gospa mnogo zaufanja i jako dobra je bila prema meni.

STA ISLAV: A ti si, stara viška, učinila nešto, da dite ne dojde na svit.

BERTA (prestrašeno se brani): Kamo mislite!? Ona toga nikad ne bi bila dopustila. Ona je bila jako plemenita i dobra. Kad vidim gospu Dolores, moram mnogo puti misliti na nju.

STANISLAV: Ča se je pak stalo?

BERTA: Gospa je otajno porodila dite. Ja sam joj pomagala pri tom.

STANISLAV: A zatim? BERTA: Plemenita gospa bi bila rado kod sebe držala dite. Ali nije mogla. Ča bi bio nje muž po povratku rekao k ovomu ditetu? (Neopaženo ili jedva opaženo stupi Dolores nutar s taškom u ruki.)

6. PRIZOR (STANISLAV, BERTA I DLORES)

STANISLAV: A ča sluge ili druge sluškinje nisu uvadile gospe?

BERTA: Druge su jedva nešto opazile. Gospa se je u zadaji miseci pred porodom sasvim povukla najzad i nikoga nije pustila k sebi ^{mine}.

STANISLAV: Ali ča se je godalo s ditetom?

BERTA: Ja sam je po porodu morala odnesti.

STA ISLAV: Kamo si je odnesla?

DLORES (stupi najper i zamiša se u razgovor): Na prag kloštra sv. Ane?

BERTA (presenečeno): Odakle Vi to znate, gospa Dolores?

DLORES: Kad su to dite koludrice našle i odgojile.

STA ISLAV: Ali ča se je s tobom stalo? (pita Bertu.)

BERTA: Mene je jedan stražar vidio, da sam nešto položila pred kloštarska vrata. Ja sam protekla. On je bižao za manom i po par sto koraki me je ulovio. Vukao me je najzad. Ali kad smo najzad došli, diteta već nije bilo. Stražar je zaman zvonio na kloštarski vrati. Nigdo nije otyo-
rio.

DLORES: Sigurno je vratarica s ditetom protekla k prvačici i zato nikoga nije bilo na porti.

STA ISLAV: A tebe je stražar odvukao pred suca.

BERTA: Da. Onde su me tukli i spitkovali, neka im povim čije je dite. Ali ja nisam htela uvaditi imena te lipe plemenite gospe.

DLORES (gorko): Lipa plemenita majka, ka svoje dite da izložiti pred samostanska vrata!

STANISLAV: Kad su pak doznali, da si primalja, prepovidali su ti službu.

BERTA: Još i zaprli su me na devet misec.

STANISLAV: Dakle ovo je tvoja prošlost. Ako ne kaniš još jednoć do-
spit pred suca, onda se drži toga ča sam ti rekao. Ar drugačije bi ti se moglo stati, da dojdeš ne samo u tamnicu, nego još i na lomaču, kade ćedu

te požgat kao višku. - Ali sad se moram žuriti u kancelariju grofa Salma.

7. PRIZOR (DOLORES I BERTA).

DOLORES (počne raspokivati stvari, ke je donesla. Berta joj pomaže):
Ča ti je moj muž prepovidao?

BERTA: A da ne smim dati malomu Rudiju vraćta.

DOLORES: To je moj posao. Ako sam ti ja to dopustila i zato te prosi-
la, onda se on neka ne miša u ove posle.

BERTA (još uvijek zastrašena): Ali ja se ipak bojim.

DOLORES: Čega se bojiš? Misliš, da bi se moglo Rudiju ča stati, da
bi mu moglo vraćta naškoditi? Uopće kade je Rudi? Zač ga nisi sobom
BERTA: Ne bojte se! Dite mirno spava i dobro podnaša vraćta. žela?

DOLORES: Čega se onda bojiš?

BERTA: A šta bi me Vaš muž ipak mogao predati sudstvu.

DOLORES: Zato ću se ja jur skrbiti, da toga ne učini. Ali reci mi
Berta, kako je ono bilo s tim djetom pod kloštarskimi vratima? Čije je
BERTA: Gospa Dolores, ja sam sveto obećala, da toga neću nikomu
povidati. Za to obećanje podnosila sam udarce i tamnicu.

DOLORES: Je vridna takova mati, da joj čuvaš poštenje, ko si nije za-
služila? Još ni za svoje vlastito dite se nije marila. Nikad se nije
upitala i zanimala za nje! Je to majka. Je vridna toga, da drugi trpi
BERTA: O gospa Dolores, ne govorite tako tvrdo o njoj! Ona je bila
jako dobra. Jur sam Vam zdavno kanila reć, da je bila jako spodobna Vam.

DOLORES: To je zanimljivo. Ali za svoju izvrženu kćerku se nije marila.

BERTA: Ona se je hotila skrbiti, ali nij joj bilo moguće. Vrijeda za-
tim vratio se je nje muž i ona je pala u tešku bolest. Umrta je još
prije neg su mene pustili iz uze.

DOLORES: A kako je bilo ime?

BERTA: Rekla sam Vam, da sam dosle čuvala tu tajnu kao grob.

DOLORES: Bi i onomu djetetu zamućala ime njegove matere?

BERTA: Ča bi imala ta divojka od toga, da dozna ime svoje majke?

DOLORES: Ima li svaki človik pravo na to, da pozna svoje roditelje?

BERTA: Ja mislim, da će ta sirota imati druge skrbi.

DOLORES: Ako sam pak ja ona sirota?

BERTA: Vi?! Za volju božju! Ne šalite se!

DOLORES: Ja se ne šalim. Nisi ti sama rekla, kako sam spodobna onoj
BERTA: Zaistinu. Ali kako je to moguće? gospi.

DOLORES: Znaj, da su mene našli u dragocjeni čipka onde pod kloštar-
skimi vratima.

BERTA: Da. Gospa grofica je dala u dragocjene čipke oviti dite.

DOLORES: Odrasla sam u kloštru. Sestre su me ljubile kao svoju vla-
stitu kćerku. Ali nisu mi znale reći, gdo je moj otac, gdo je moja mati.
Reci mi, gdo je moj otac?

BERTA: Za oca ne zna nigdo ništa sigurnoga.

DOLORES: A mati? Reci mi! Ja imam pravo na to, da doznam, od koga
BERTA: (dvojeći:) Ja mislim, da će mi i pokojna gospa oprostiti... ishaćam.

DOLORES: I kad bi bila još u životu, ne bi smila prepričiti, da nje
vlastita kći dozna, od koga se je rodila. Gdo je bila moja mati?

BERTA: Grofica, grofica Trautson.

DOLORES: A moj otac? Grof Trautson?

BERTA: Ravno to je, da on nije mogao biti otac, kad je bio duže vrime
DOLORES: Dakle gdo je bio moj otac? projden.

BERTA: Toga mi nije povidala plemenita grofica.

DOLORES: Ali na koga se je sumnjilo?

BERTA: Sumnjilo se je još i na cesara. Ali najveć na jednoga pjesnika.

Ali oprostite, gospa Dolores, sada moram zaista pojtii, da se ugledam za za malim Rudijom. Ne bi bilo dobro, ako nikoga ne vidi, kad se probudi.

DOLORES: Da, biži! Pak kad se probudi, doprimi ga simo!

8. PRIZOR (DOLORES sama. Pripravlja se na kuhanje objeda i pri tom samjari): Dakle konačno je moja tajna otkrita... Uvijek sam sumnjala, da imam plemićke krvi u svoji žila... Mati mi je bila grofica... A otac?... Ili cesar ili pjesnik?... Hm, cesar, u čijem carstvu sunce ne zajde, ki se bori s knezi, s kralji, s papami i vojskovođjama... Ne pretvara li se u meni njegov glad za vladarstvom u glad za srićom?... Ali ne gladu li i drugi za srićom, za bogatstvom, za ljubavom, za vladarstvom? Je to samo privileg cesarov, vladarov? Nij li to čežnja svakoga človika?...

A ako sam kći pjesnika? Ne nastavlja li se u meni sudbina moje majke? Nju je ljubio grof, a ona biše zaljubljena u pjesnika. Ja sam ljubila grofa, a mene ljubi nesrićni pjesnik Stanislav...

Ali vratimo se k mojoj majki! Ja sam tako tvrdo sudila o njoj, a kako nesrićna je ona morala biti! Zakrivati je morala svoju ljubav i svoju sramotu pred svitom. Dala me je izložiti na prag samostanskih vrat... Ali ča bi bila mogla drugo činiti? Ljutila sam se na nju, da se nije brinula za me. A ona je sirota tako zarani umrla...

Kako se ja brinem za svoje dite? Veselila sam mu se i bila sam srićna majka. Ali sada kad vidim, da ono nije zdravo, da se ne razvija, kako bi se moralo, ne počinje li se ohladiti moja ljubav i prema momemu sinku?

U kloštru sam bila nesrićna, kad nisam poznavala svita, ipak strastvenom čežnjom hlepila za svitom. A sad mi se čini, da svit nima prave sriće za me. Je to kaštiga božja? Me Bog kaštiga, kad sam pobigla iz kloštra?

9. PRIZOR (DOLORES I SAMEK)

DOLORES (konačno čuje tucanje na vrati, ko je postalo prema koncu nje dijaloza sve jače): Nutar!

SAMEK (kao plemić elegantno obličeni mlad muž, čipkami oko vrata, ali bez sablje, u jednoj ruki nosi svežanj cvijeća, u drugoj malu kožnu tašku): Zdrava bila, lipa Dolores! (Elegantno joj poljubi ruku.)

DOLORES (razočarano): Ti si, Samek? Još nisi na putu u Pariz?

SAMEK: Kako bih mogao ostaviti Beč, a da te ne vidim još jednoč? Ovo sam ti donesao svežanj cvijeća. DOLORES: Kao zadnji dar?

SAMEK: Ufam se, da neće biti zadnji dar. DOLORES: Kako to misliš?

SAMEK (popade ju zaobadvi ruke): Lipa Dolores, ja ne morem živit bez tebe! Hodi s manom u Pariz. Ja ću ti dat u Parizu prirediti lipu vilu sa svim komfortom, sa sluškinjama i dragocjenima opravama. Ti ćeš biti kraljica moga života. Svaku slobodnu minutu probavit ću uza te...

DOLORES (nosmiši se): Samek, ti ćeš me još zapeljati u skušavanje. Donesle sam u svitu isprobala ljubav jednoga nevjernoga grofa i jednoga ubogoga pjesnika. A sad bih mogla još živiti kao ljubavnica jednoga bankira, koga ne ljubim - to znaš i tako! - ali ki mi hoće zasigurati životak u raskošnom bogatstvu. Misliš, da bih mogla pri tom najti moju sriću (skeptično). A ča ću s mojim nesrićnim sinom?

SAMEK: Toga bi mogli dati na odgoj u najbolji zavod u Beču ili u Parizu. Ja sam pripravan plaćati za njega svaku svotu. Ako hoćeš, moreš ga pridržati i kod sebe. Preskrbit ćemo mu odgojitelje i učitelje...

DOLORES: A ča će biti s ubogim pjesnikom Stanislavom?

SAMEK: Toga i tako ne ljubiš. DOLORES: A tebe još manje ljubim!

SAMEK: Ali on ti ništa ne more dati, a ja ti morem pod noge položiti sve bogatstvo svita. (Otvori črnu tašku) Pogledaj ove divne prstane i ovu krasnu ogrlicu od dragocjenih biserov!

(Vas zasopljen doleti nutar Pinkas) (Konac slijedi)

Josef B r e u; Die Kroatensiedlung im Burgenland und den anschließenden Gebieten. Verlag Franz Deuticke, Wien 1970. 246 S., 17 Tafeln, 32 photographische Aufnahmen.

Dotično djelo bazira na disertaciji pod naslovom "Die Kroatensiedlung im südostdeutschen Grenzraum", koja je approbiрана 1937 godine na filozofskom fakultetu bečkog sveučilišta. Već ova disertacija pridonosila je istraživanju ne samo povijesti Gradišćanskih Hrvata nego uopće čitave hrvatske diaspore u jugoistočnom njemačkom području. Budući da je bila ova disertacija često teško pristupačna, je izlaženje prisutnog djela veoma za pozdraviti. Kvaliteta tog djela usporedivši sa disertacijom pokazuje kako je autor upotrijebio i uzeo u obzir osebujno literaturu topografski-historijskog sadržaja, koja je izlazila sve do 1968 godine. U samom uvodu daje autor ponajprije kratak pregled naseobine Hrvata u znanstvenoj literaturi. Potom se bavi zadacima, methodama i izvorima, koje je upotrijebio za obradivanje ove tematike. Autoru se mora priznati, da je marljivo proučio izvore i zaista čitav materijal koji mu je stajao na raspolaganju obradivao. Pri tomu je uvijek zauzimao kritički stav prema pojedinim izvornim grupama i nijekao točnost statističkih priručnika do pred 1880 godine. U drugoj glavi bavi se autor uzrocima iseljavanja, pri čemu navodi već poznate istraživačke rezultate. Napose zauzima protivnički stav prema teoriji Rudolfa Hrandeka i Eugena Biricza, koji su toga mišljenja, da je naseobina imala neku političku-obrambenu funkciju, dok sam upotrebljava negativnu argumentaciju, kad kaže da bi se u takovom slučaju morali naći veliki arhivski fondovi, kao na primjer kod vojne krajine, što do danas nije bio slučaj, premda su se mnogi izstraživači opširno bavili sa ovom tematikom, koji bi sigurno morali naći bilo kakav arhivski materijal, koji bi ovu thesu potvrdio. Ali ovdje mu se moram suprotstaviti, budući da se u arhivima Graza i Hrvatske nalaze mnogo-

brojni arhivski fondovi, koji su ostali još do danas nepoznati. Prof. Mirko Valentić, koji se je opširno bavio ovom tematikom prilikom izložbe Gradišćanskih Hrvata, misli da je našao neke aktove, koji bi mogli potvrditi ovu thesu Hrandeka i Biricza. Sigurno da na ovom području nije izgovorena posljedna riječ. Tek bih specialna istraživanja mogla ovaj znanstveni problem konačno riješiti. U dalnjem razvoju djela potrudio se je autor, da obradi etnografske granice onakove kako su stajale prije doselenja Hrvata i navodi preduvjete za primanje hrvatskih naseljenika, pri čemu navodi kao glavne uzroke opustošenje mnogih sela na koncu 15-toga i na početku 16-toga stoljeća i raseljavanje stanovništva zbog vojnih pohoda u godinama 1529 i 1532.

Nove naseobine dijeli autor u neke tipične forme, koje se točno razlikuju. Na temelju izvora pokušava autor čitava sela proučenog podričja u jednu od ovih forma uvrstiti i pronaći razvitak, nacionalnih odnosa sve do godine 1880 i na koncu djela donša rezultate popisa stanovništva godine 1880, 1890 i 1930/34. (Nažalost ne donša rezultate kasnijih popisa stanovništva, koji bili veoma interesantni.)

Pri obradivanju pojedinih sela mora se reći, da je južno Gradišće veoma opširno obradio, dok sela Matrštorskoga i Željezanskoga kotara malo je zanemario, jer su skoro sva ta sela napučenja hrvatskim življem.

Ali ne dolazi na vidjelo, kako su znatne njemačke manjine stajale nasuprot u ovim selima. Kao primjer ovdje samo donšam selo Rasporak, u kojem je bila tek od početka 17-toga stoljeća znatna manjina njemaca, koja se može u čitavim konskripcijama i urbarijuma vidjeti.

U suprotnom slučaju upozorava sam autor ne neznate hrvatske manjine. Za nas Hrvate su interesantni faktori, po kojima autor izražava odgovornost za izgubljena područja Hrvatsva. Ovaj krug problema bio bi vrijedan, da se točno iztraži i obradi. Kao najbolja potvrdna rečenica mogla bi vrijediti kad kaže: "Kao osnova može vrijediti, da nijedno selo može ostati bez Božje službe na hrvatskom jeziku hrvatsko selo. Pomoću višejezičnog mjesnog registra olakšano je traženje

sela. Mnoge izvrsno napravljene zemljopisne karte zaključuju djelo.

Sve u svem to je jedno takovo izvrsno djelo, u kojem svatko nalazi interesa.

F. Stefan

S a m o c a

Iz " Svjetla i Mraka "

Ante Parcina

Budala je vjечно za zabavu društvu, a pjesnik u svojoj osamljenosti vjечно je pelivan svoje duše. Ne dajmo srcu da ga hrani zrak samoće, otmimi se njezinim pandzama, pod kojima krvarimo, makar njezina moc bila zamamna, opojna. Znajmo da se sladostrasce placa i bolju i patnjama. Ne dajmo duši toliko tankocutnosti da grli i ljubi svaki cvijet u polju, svako deblo na putu, ne dajmo usima da se stapaju u zvuku izvora niti pticjeg pjeva. Vidjet ćemo. ocutjet ćemo sto budemo više podavali slobode svojoj duši, da se razvijori u svojoj samoci, ona će nam se sve više penjati na pleca kao tezak teret, tesko breme, kao kakva uzasna zvjerka koja zavija nad nama do zadnjeg daska. A tu zverku koja nam se njise na vlastitom tjemenu i grbaci nasoj tesko je ikada ukrotiti, ako je jednom naucimo na nasu tankocutnost. Bjezimo od samoće kao od pakla! Bjezimo i pritegnimo onu koja će od nas stvoriti pelivane, cudne cudake, svojim robovima, da nas pokacuje cijelom svijetu na porugu, kako smo zauzdani u njezinim verigama i nemamo snage ni za sto! Gubimo se radije u mnoštvu! Ne budimo bijele među crnim vranama. Bacimo se u svijet, sa svijetom se stopimo, sa svijetom zivimo i umrimo!